

EL TEATRE COM A EINA PER DONAR VISIBILITAT A LES DONES SÀVIES DE LA HISTÒRIA DE LA CIÈNCIA

Núria Aliaga, M. Isabel Alonso, Esther Barrena, Mariona Coll, Arántzazu González, Mariana Köber, Anna Laromaine, Ana M. López-Periago, Joana Martínez, Anna May Masnou, Rosario Núñez, Carmen Ocal, M. Rosa Palacín, Imma Ratera, Susagna Ricart, Anna Roig, Pietat Sierra, Marta Vendrell
Institut de Ciència de Materials de Barcelona (ICMAB-CSIC),
Campus UAB, 08193, Bellaterra (Barcelona)
amay@icmab.cat

Introducció

Amb l'objectiu d'estimular i promoure l'interès per la carrera científica, i conscients de la falta de referents de dones científiques i del seu paper en l'elecció del futur de les joves adolescents, des de l'Institut de Ciència de Materials de Barcelona (ICMAB-CSIC) hem ideat una lectura teatralitzada, interpretada per personal del propi centre, que explica la història de dones científiques de diferents èpoques en un format atractiu i agradable.

La idea va sorgir per celebrar el Dia Internacional de la Dona i la Nena a la Ciència (11 de febrer) del 2017, i des d'aleshores se n'han realitzat varies representacions en escoles de primària i instituts de secundària, així com en biblioteques [1], en jornades científiques [2,3], al mateix centre [4] o a la Delegació del CSIC [5], especialment pels voltants de l'11 de febrer.

Les científiques al llarg de la història

S'ha optat per una representació en primera persona, utilitzant el paper de "salonière" d'Émilie du Châtelet, per saltar les barreres del temps, reunint al seu saló a algunes dones sàvies de tots els temps. Començant per Hipàtia d'Alexandria, passant per Trota de Salerno, Beatriu de Pinós, Maria Sibylla, Ada Lovelace, Nettie Stevens, Rosalind Franklin, Vera Rubin i acabant per Margaria Salas. Totes elles, d'una manera desenfadada i amena, però rigorosa, donen a conèixer la seva vida i descobriments, provocant la curiositat i inquietud sobre la ciència i el seu paper a la societat. Hildegarda von Bingen amenitza la sessió amb una selecció de temes musicals escollits especialment per a cada científica. La lectura incorpora, a més, una projecció amb imatges de les protagonistes que acompanya el relat.

Les protagonistes que formen part d'aquesta història són dones que han fet importants contribucions a la ciència, moltes vegades en contra de les

circumstàncies adverses, i es presenten a l'obra cronològicament. Això facilita que es puguin separar en tres grans grups:

- a) **Edat Antiga i Edat Mitjana:** La majoria de les dones d'aquesta època que van fer ciència, van poder-ne fer perquè havien nascut en un entorn excepcional per l'època: Hipàtia d'Alexandria, a la Biblioteca d'Alexandria; Trota de Salerno, a la Universitat de Salerno, on les dones van poder-hi estudiar ja al s.XII; Hildegarda von Bingen, al convent des de molt jove, on va poder dedicar-se a l'estudi; Beatriu de Pinós, en ser una dona noble i rica va poder actuar amb una certa llibertat. Ara bé, ens trobem en una època on, tant homes com dones es jugaven la pell fent ciència i probablement moltes dones amb interès, ganes d'estudiar i entendre el món van ser cremades per bruixes.
- b) **Edat Moderna:** Les dones (i els homes) que es dediquen a la ciència en aquesta època formen part de les classes privilegiades. Elles ja poden tenir tutors i aprendre (a casa) i estudiar. Tenen una certa independència, una vegada han complert amb els seus deures socials, bàsicament tenir fills, com ara la Maria Sibylla Merian i l'Émilie du Châtelet. En alguns casos, els seus descobriments i avenços estan reconeguts. En la majoria d'ocasions estan associats a un home (pare, marit) que és el que s'emporta els mèrits, o són ridiculitzades com fa Molière en la seva obra "Les Femmes Savantes".

Figura: Representació a la Delegació del CSIC (Barcelona)

- c) **Edat Contemporània:** Al segle XIX les dones poden començar a anar a la Universitat. Això és un millora, i a poc a poc augmenta el nombre de dones que fan ciència, però moltes encara han de firmar només amb les inicials, perquè no es vegi que són dones, com Ada Lovelace, o han de fer mans i mànigues per complir amb els seus somnis, com la Nettie Stevens o la Vera Rubin. Un altre problema és l'associat a la falta de reconeixement per part dels mateixos companys de feina, com en el cas de la Rosalind Franklin, o per part dels seus supervisors, com la Margarita Salas.

Conclusions

L'obra té molt bona acollida, tant entre el públic jove com entre el públic més adult, i creiem que és molt útil per donar a conèixer científiques de la història i el seu paper en molts camps de la ciència, però també per donar a conèixer científiques actuals. Com que les actrius són personal del centre (la majoria d'elles, científiques), es trenquen les barreres entre els centres de recerca i el públic en general, i és una manera que puguin entrar en contacte.

Des de l'ICMAB creiem que és una molt bona eina per comunicar la ciència i el paper que hi juguen les dones, d'una manera diferent a l'habitual. De fet, l'activitat sol donar peu a un debat posterior sobre la situació actual de la dona a la ciència, i sobre les científiques actuals que es troben al nostre entorn.

L'obra, pel seu format, admet variacions, com ara incorporar nous personatges, ser realitzada pels propis estudiants (adaptant o modificant-ne el text) i, fins i tot, aprofundir més sobre algun dels temes parlats.

Referències

- [1] "Madame Châtelet" dramatised reading for the European Researchers' Night: <http://icmab.es/madame-chatelet-dramatised-reading-for-the-european-researchers-night>, consulta 18 de febrer de 2019.
- [2] Researchers from "Madame du Châtelet" talking about the gender gap in science in the press: <http://icmab.es/researchers-from-madame-du-chatelet-in-the-press-talking-about-the-gender-gap-in-science>, consulta 18 de febrer de 2019.
- [3] "Escletxes per incloure la dona en la ciència": Madame Châtelet in "Núvol": <http://icmab.es/escltxes-per-incloure-la-dona-en-la-ciencia-madame-chatelet-in-nuvol>, consulta 18 de febrer de 2019.
- [4] Madame Châtelet for the high school Infanta Isabel from Barcelona who visited ICMAB: <http://icmab.es/madame-chatelet-for-the-high-school-infanta-isabel-from-barcelona-who-visited-icmab>, consulta 18 de febrer de 2019.
- [5] Lectura teatralitzada de "Madame Châtelet i les seves seguidores a Instagram" a la Delegació del CSIC (3 maig): <http://icmab.es/lectura-teatralitzada-de-madame-chatelet-i-les-seves-seguidores-a-instagram-a-la-delegacio-del-csic-3-maig>, consulta 18 de febrer de 2019.